

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ BİLGİLENDİRİCİ METİNLERİN DEĞER İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Salim PİLAV*
Şirin ERDOĞAN**

Öz: Dil öğretiminin temel kaynakları olan metinler, öğrencilere Türkçeyi etkili bir şekilde kullanmayı öğretmenin yanında insanı insan yapan milli, manevi ve evrensel değerlerin benimsetilmesinde en sık kullanılan araç olma özelliğine sahiptir. Bu kapsamda ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin dağılımını belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın evrenini, yayınlanan bütün ortaokul Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklem olarak random yöntemiyle 5.sınıf FCM Yayıncılık'tan 21, 6.sınıf Gizem Yayıncılık'tan 16, 7.sınıf Cem Ofset Yayıncılık'tan 20 ve 8.sınıf Yıldırım Yayınları'ndan 18 bilgilendirici metin seçilmiştir. Araştırma için Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki değerler göz önünde bulundurularak bir liste oluşturulmuş ve metinler teker teker taranmıştır. Türkçe ders kitapları incelendikçe bu liste şekillendirilip geliştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda Türkçe ders kitapları oluşturulurken metinlerde milli, ahlaki ve evrensel değerlere yeterince yer verilmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen verilere dayanılarak, değerler iletimi ile ilgili metinler seçilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği hususunda çalışmanın yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Değerler, değer iletimi, bilgilendirici metinler, ortaokul türkçe ders kitapları

Yrd. Doç. Dr.; Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale
** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale

ANALYSING OF INFORMATIVE TEXTS IN SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXT BOOKS IN TERMS OF VALUES TRANSMISSION

Salim PİLAV*
Şirin ERDOĞAN**

Abstract

The texts which are primary resources of language teaching both teach the students to use Turkish language effectively and are the means used most frequently to adopt the national, moral and universal values on the way to be human. In this context, the aim of this research is to determine which values the informative texts in the secondary school Turkish text books transmit and specify the distribution of these values. The target population of the research comprises of all published secondary school Turkish text books. 21 informative texts of 2. Grade FMC Publishing, 16 informative texts of 6. Grade Gizem Publishing, 20 informative texts of 7. Grade Cem Ofset Publishing and 18 informative texts of 8. Grade Yıldırım Publishing were chosen with the random sampling method. A list related to values was drawn up by taking values in the curriculum of Turkish and Social Studies Courses into consideration for the research and texts were scanned one by one. This list was shaped and developed by analyzing the Turkish text books. In the result of the study, the finding that the national, moral and universal values are not given full play in texts of Turkish text books was reached. Depending upon the data acquired in the result of the research, it is thought that this study will be a guide about the points to take into consideration in the selection of texts related to values transmission.

Key words: Values, values transmission, informative texts, secondary school turkish text books

Giriş

Değerler, insanın sistemli yaşama ihtiyacından doğmuştur. Toplum içinde uyumlu bir şekilde yaşamak isteyen insanlar zaman içerisinde belli kurallar oluşturmuştur. Bu kuralların olumlu sonuçlar verdiğini gördükçe devam ettirerek nesilden nesile aktarmışlardır. Bu kurallar insanın manevî yönünü oluşturan her türlü unsur olarak kabul

* Assistant Professor Dr.; Kırıkkale University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching, Kırıkkale

** Postgraduate, Kırıkkale University, Department of Turkish Language Teaching, Kırıkkale

edilebilir. Böylelikle insanın temel ihtiyaçlarının üstünde olan ve insanı ikellikten kurtaran değerler ortaya çıkmıştır.

Değer Nedir?

Değer, iktisattan etiğe kadar birçok disiplin tarafından kullanılan oldukça geniş bir kavramdır. Köken itibari ile iktisattan etiğe geçmiştir (Kuçuradi, 2003, 38). Ancak değer kavramına her disiplin aynı anlam çerçevesinde yaklaşmamıştır. Mesela felsefe “değer”in objektif bir esasa dayanıp dayanmamasıyla ilgilenirken, psikoloji insan davranışlarına yol göstericiliğiyle ilgilenmiştir (Akyol, 2010, 16).

“Değer” kelimesi Latince kökenlidir. Bu kelime, “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden gelir (Bilgin, 1995’ten Aktaran; Yılmaz, 2008, 44). Bu kelimenin, ilk defa sosyal bilimlerde, Znaniecki tarafından kullanıldığı bilinmektedir. TDK Türkçe Sözlük’ te değer, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddî ve manevî öğelerin bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011, 607). Çelikkaya’nın tanımına göre değer; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insanî, ideolojik veya ilahî kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlanmıştır (Çelikkaya, 1996, 168).

Köknel’e göre ise değer, somut ya da soyut kavramların önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan sözcüktür (Köknel, 2007, 17).

Tanımlardan anlaşılacağı üzere değerler, bir toplumun her kesimini ilgilendiren ve bireylerin iyiye, doğruya ve güzele yönelmesini sağlayan millî, manevî ve ahlakî öğelerin bütünüdür.

Değer Tasnifine Yönelik Çalışmalar

Değerlerin tanımlanması noktasındaki çok görüşlülük değerlerin sınıflandırılması noktasında da etkisini göstermiştir. Farklı kişiler tarafından farklı değer sınıflamaları yapılmıştır. Dolayısıyla herkes tarafından kabul edilen bir değer sınıflamasından bahsedilememektedir (Aslan, 2011, Peterson, 1970).

Değerler genel veya özel, sürekli veya geçici oluşlarına, zorlayıcılık derecelerine ve işlevlerine göre sınıflandırılmaktadır. Ayrıca sosyolojik anlamda toplumsal ve bireysel değer ayrımı yapıldığı gibi, ahlâkî açıdan etik olan ve olmayan değerlerden bahsedilmektedir. (Akt: Kulaksızoğlu, A. ve Dilmaç, B. 2000’den Fichter, 1996).

Lickona (1991), değerleri ahlakî değerler ve ahlakî olmayan değerler olarak sınıflandırırken; Rokeach (1973) tarafından amaç (terminal) ve araç (instrumental) değerler olarak sınıflandırılmıştır. Araç değerler amaç değerlerle alakalıdır ve ilgili davranışlar amaç değerlere ulaştırmak içindir (Yazıcı, 2006). Spranger (2001), değerleri politik, sosyal, kuramsal, ekonomik, dinî, estetik olmak üzere 6 sınıfa ayırmıştır. Allport ve

Vernon' da değerleri Spranger gibi sınıflandırmıştır (Akbaş, 2004; Atay, 2003; Güngör, 2000; İşcan, 2007). Bir başka değer sınıflandırmasında ise Schwartz çok sayıda kültürün değerlerinden yola çıkarak değerleri, güç, başarı, yasamdan haz duyma, uyarım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik olmak üzere 10 değer türü olarak sınıflamıştır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000; Schwartz, 1992; Yazıcı, 2006).

Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülür. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar 1970'li yılların ortalarından sonra yayımlanmıştır. Değerler eğitimiyle ilgili yapılan bu yayın ve çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaum, Kohlberg gibi isimler ön plana çıkmaktadır. 1990'lı yıllarda ise toplumsal ve ahlakî değerlere verilen önem azalırken, bireysel uyum değerleri ön plana çıkmıştır. Bu dönem sonrası ortaya çıkan toplumsal sorunlar değerler ve ahlak eğitimi tekrar gündeme getirmiştir. Aileler, eğitimciler ve toplum liderleri bu olumsuz gelişmeler karşısında okullarda ahlak ve değerler eğitimi tekrar vurgulamaya başlamışlardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, 73).

Pring (2010)'e göre, değerler eğitimi tüm dünyada, popüleritesi giderek artan eğitim konularının başında gelmektedir. Son yıllarda birçok ülke bu konuya eğilmeye ve önem vermeye başlamıştır (Ulusoy ve Turan, 2014, 7) Örneğin; Filipinler, değerler eğitimi bağımsız bir ders olarak ele almaktadır. "Values Education" şeklinde isimlendirilen değerler eğitimi dersi, alanında eğitim almış öğretmenler tarafından verilmekte ve ilköğretim ile ortaöğretim kurumlarında müfredatta apayrı bir ders olarak yerini korumaktadır (Kazkondur, 2015, 46). Japonya'da ise, karakter gelişiminin okullarda yapılandırıldığı düşünülmektedirler. Japonlar okullarda kazanılan tutum, değer ve alışkanlıkların sadece okul sınırları içinde değil, ileride yetişkinlikte de başarı getireceği inancındadırlar (Leestma ve diğerleri, 1987, 3). Japonya'da sınıflarda çocuklar "han" adı verilen 4-6 kişilik küçük ve karışık kabiliyet gruplarına ayrılarak ortaklaşa ödev hazırlamakta ve sunmaktadırlar. Burada amaç görev, disiplin, sorumluluk ve ortak hareket edebilme yeteneklerini öğrencilere aşılayabilmektir. Japon okullarında temizlik ve yemek dağıtımından öğrenciler sorumlu bulunmakta, tüm öğrenciler okula girerken ayakkabılarını çıkararak terliklerini giymektedirler. Her okulda bir beslenme uzmanı vardır. Öğrencilere öğlen yemeği verilmekte, öğlede her sınıftan belli sayıda öğrenci yemekhaneye giderek sınıflarının yemeğini getirmekte, diğer öğrenciler de sınavtaki sıra ve masaları yemek yenebilecek şekilde düzenleyerek üzerlerine örtüleri örtmektedirler. Her öğrenci yemeğini aldıktan sonra yemeğe birlikte başlanmaktadır. Japonya'da okulların hiçbirinde hizmetli bulunmamakta, okulların temizliği öğretmen ve öğrencilerin sorumluluğundadır (Tekişik, 2006, 3).

Ülkemizde ise 2010 yılında MEB tarafından yayımlanan bir genelge ile değerler eğitimi uygulamaya konulmuştur. Ülkemizde ve dünyada değerler eğitimi ile ilgili son

gelişmeler gösteriyor ki, değerlerin sistemli bir şekilde verilmesi ailede başlayıp okulda devam eden ve eğitim yoluyla şekillendirilen bir süreçtir. İnsanlar sahip oldukları değerler sayesinde yaşamı anlamlı kılarlar. Bu yüzden değerlerin eğitim öğretim sürecinde de önemli bir yeri vardır. “En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünerlerin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılması şeklinde tanımlanmaktadır ki bu tanım okullar ile değerler arasındaki ilişkiyi çok iyi açıklamaktadır”(-Yılmaz, 2008, 93).

Eğitimin amaçlarından biri de bireyleri hayata hazırlarken onlara birtakım değerleri kazandırmaktır. Özellikle değerler eğitiminin soyut düşünceyle bağlantısı düşünülmüşse ortaokul yaş grubundaki soyut işlemler dönemine henüz geçmiş öğrencilere etkili bir eğitimle değerlerin aktarılabilmesi dikkate alınmalıdır.

Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi

Okullarda verilen eğitim ve öğretim, bireyi bilgi yönünden geliştirmenin yanında millî, manevî, ahlakî ve evrensel değerleri benimsetebilmeyi de amaçlamaktadır. Dilin iletişim ve öğrenmede temel araç olduğu göz önüne alındığında değerler eğitimindeki etkisi ortaya çıkmaktadır. Türkçe dersleri, metinler aracılığıyla pek çok mesaj verebilecek niteliktedir. Bu bakımdan Türkçe derslerinde sıklıkla kullanılan metinlerin doğru seçimi, değerler eğitimi açısından önemli görülmektedir.

Türkçe dersleri değerler eğitimine dil aracılığıyla hizmet edebilecek en temel derslerden biridir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan 2006 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda(6.,7.,8. Sınıflar) öğrenciye aktarılacak değerler ayrı bir başlık altında yer almamakla birlikte dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanarak (MEB, 2006, 3) değerler eğitimine verilmesi gereken önem dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Buna karşın 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda ise 6. ve 7. sınıflarda öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler verilmiş, bu değerlerin aktarılması sırasında neler yapılması gerektiği açıklanmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi (6, 7. sınıflar) Öğretim Programı’nda yer alan değer sayısı, yirmi olarak belirlenmiştir. Bunlar; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir. Eğitimin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği düşünüldüğünde, adı geçen bu değerlerin sadece sosyal bilgiler öğretimiyle sınırlandırıldığının düşünülmesi doğru olmayacaktır. Türkçe Öğretim Programı’ndaki değerlere yönelik ifadelerde yer alan gerek millî, gerekse evrensel değerlerin aktarılması hususu düşüldüğünde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan hedef değer başlıklarının, Türkçe dersi için de değerler eğitiminde bir kazanım olması gerektiği düşünülecektir (Güven, 2014, 229).

Değerler bireyin toplumla uyumunu sağlar ve birey değerleri aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit, model alma ya da okuma (dil) yolu ile öğrenir (Şen, 2008, 768). Bu nedenle değerler eğitimi yapılırken birer araç olarak kullanılan metinlerde öğrencilere insan olarak nasıl olunması yani hangi ulusal ve evrensel değerlere sahip olunması gerektiği konusu sezdirilir. Böylece öğrenciler metinlerde kullanılan dil aracılığıyla planlı bir şekilde değerleri öğrenmekle kalmayıp davranışlarında da gösterirler. Bu öğrenmeyi gerçekleştirmenin en önemli yollarından biri de öğrenciyi dilin en güzel ve eğitici örneklerinin sunulduğu nitelikli metinlerle karşılaştırmaktır. Metinlerin Türkçe derslerinde en temel ve en sık kullanılan öğretim araçlarından biri olduğu düşünülürse değerler eğitimindeki önemi de anlaşılabilir. Bu bağlamda öncelikle seçilecek metinlerin metinsellik ölçütlerine uygun olması gerekmektedir. Yani bir kelime ya da cümle topluluğunun metin olarak tanımlanabilmesi için yedi tane özellik taşıması gerekir. Bu özellikler şunlardır:

1.Bağdaşıklık: Metin olmanın ilk ölçütü bağdaşıklık, metnin yüzey yapısındaki bileşenlerin dil bilimsel ilişkilerine dayanır(Pilav ve Ünal, 2012, 70).

2.Tutarlılık: Metindeki bilgilerin belli bir birlik ve bütünlük içinde zihinde anlam açısından bir şema meydana getirmesi, metinde işlenen tema etrafında adeta kalıplaşarak şekil almasıdır(Karatay, 2010, 375).

3.Amaçlılık/Niyet: Yazarın vermek istediği mesajı tam olarak yazıya yansıtabilmesidir. Her metnin bir yazılış amacı vardır. Yalnızca yazılmış olması için ortaya konulan hiçbir eserden söz edilemez(Pilav ve Ünal, 2012, 71).

4.Kabul Edilebilirlik: Metinde ifade edilen durum ya da olayın, kişi veya toplumun kabuller dünyasına uygun olmasıdır(Pilav ve Ünal, 2012, 71).

5.Bilgilendiricilik: Metnin okuyucuya daha önce bilmediği yeni bilgiler sunmasıdır. "Orijinallik olarak kabul edilebilecek bu özellik okuyucu açısından oldukça önemlidir. Çünkü hiç kimse kendisine yeni bir şey sunmayacak bir metni okumak istemez(Pilav ve Ünal, 2012, 72).

6.Duruma Uygunluk: Duruma uygunluk kısaca metin ve kullanıldığı ortam arasındaki uyum olarak tanımlanabilir. Bu uyumun öğeleri arasında "metnin konusu, hitap ettiği kitle, ulaşmak istediği amaç ve türü" sayılabilir(Coşkun, 2007a, 239).

7.Metinler Arasılık: Bir metnin önceki metinlerle ilişkili olması ve sonraki metinler için beklenti oluşturmaması durumudur(Pilav ve Ünal, 2012, 72).

Yukarıda sıralanan ölçütleri taşıyan metinler Türkçe ders kitaplarında yer aldığı takdirde dil öğretiminin etkili bir şekilde gerçekleşmesi sağlanacağı gibi değerler eğitimi de verimli bir şekilde gerçekleşebilecektir. Bütün metinsellik ölçütleri önemli olmakla birlikte özellikle amaçlılık/niyet ölçütü kapsamında değer bakımından zengin metinler seçilmesi değerler eğitimini etkili kılacaktır. Değerlerin belli bir amaç doğrultusunda verildiği metinler, bu bakımdan etkili bir araç niteliği taşıyacaktır.

Metin Türleri ve Değerler Eğitimi

Metin türleri çok farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Ayşe-Zeynel Kiran (2007, 21-51), metinleri bilimsel metin, anlatsal metin, açıklayıcı metin ve kanıtlayıcı metin olmak üzere dört başlık altında incelemiştir. Cemiloğlu (2004, 29-71), metinleri duyguya, düşünceye ve olaya dayalı türler şeklinde üç sınıfa ayırmıştır:

- 1) Duyguya dayalı tür: Şiir.
- 2) Düşünceye dayalı türler: Makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri, inceleme.
- 3) Olaya dayalı türler: Hikâye, roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı, gezi yazısıdır (Uyar, 2012).

Metinler dil öğretiminde kullanımına göre edebî, üretilmiş, özgün ya da otantik olarak gruplandırılmaktadır. Ayrıca öyküleyici, bilgilendirici ve şiir gibi de sınıflandırılmaktadır. Bu bağlamda metinler için kesin bir sınıflandırmadan bahsetmek güç olmakla birlikte çalışmada Özdemir'in sınıflandırması esas alınmıştır.

Özdemir, metinlerin türlere ayrılmasında başat ölçütün dilin kullanımı olduğunu söyler ve dilin kullanımına göre metinleri ikiye ayırır (2005, 36-44):

1. Yazınsal/Kurmaca Metinler

Yazınsal metinlerdeki sözcükler herkesin bildiği, sözlüklerde yer alan birinci anlamıyla kullanılmaz. Sözcükler daha çok mecazlı, eğretilmeli kullanımlarla metinde yer alırlar. Böylelikle günlük dilin söz değerlerinin anlam sınırları genişletilir. Her yazınsal metin dış dünyanın dilde yeniden üretilmesiyle oluşur. Metinde verilen iletiler değişmez yargılardan oluşmaz; kişiden kişiye göre değişebilir. Bu sebeple iletilerin doğruluğu veya yanlışlığı kanıtlanamaz. Çünkü yazınsal metinlerin çok anlamlı bir yapısı vardır. Bu özelliklerinden dolayı yazınsal metnin okunup kavranmasında okuyucusu ile yazarı arasında kendine has bir iletişim konumuna girmeyi gerektirir (Uyar, 2012).

2. Bilgilendirici/Öğretici/Kullanmalık Metinler

Bu tür metinlerde sözcükler herkesin bildiği, sözlükte yer alan temel anlamlarıyla kullanılır. Duygusal ve çağrışımsal anlam yükü olan sözcükler kullanılmaz. Çok katmanlı bir yapısı olmadığından okunup kavranması için okurun çok yönlü bir çaba göstermesini gerektirmez. Bilgilendirici metinlerde anlatılan olaylar, durumlar, kişiler, varlıklar gerçek yaşamla ilişkilidir (Uyar, 2012).

Yazınsal metinlerde yazar okuyucuya iletmek istediği değeri dolaylı olarak kahramanlar aracılığıyla sezdirebilmektedir. Ayrıca yazar bir düşünceyi iletmekten çok, bir duyguyu aşılamaaya çalışmaktadır. Bu yönleriyle değerler bakımından zengin bir içeriği bulunmakta ve değerler eğitiminde sıklıkla tercih edilmektedir. Bilgilendirici metinler ise bir duygudan çok düşünceye odaklı olduğundan değerler eğitiminde ye-

tersiz olacağı düşünülürken daha az tercih edilmektedir. Ancak yazarın vermek istediği mesajı açıkça söylemesi, öğrenciyi iyiye ve doğruya yönlendirmesi bakımından değerler eğitiminde yararlanılması gereken metinlerdendir. Bilgilendirici metinlerde belirsizlik veya gizlilik yoktur. Yani yazar bir değeri vermek amacındaysa bunu mutlaka açıkça belirtir. Ancak yazınsal metinlerde zaman zaman sanatlı bir dil kullanılmışsa yazarın niyeti anlaşılabilir ve iletilmek istenen değerler amacına ulaşamayabilir. Bu nedenle türünün seçkin örneklerini yansıtan bilgilendirici metinler de en az yazınsal metinler kadar değerler eğitiminde tercih edilebilecektir.

Değerler Eğitimi ve Metinler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine yapılan çalışmalar, metinlerin değerler eğitimi açısından yetersiz olduğu kanaati doğrultusundadır. Örneğin; Çelikpazu ve Aktaş tarafından 2011 yılında yapılan “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın sonunda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği ve 6. sınıfta değer iletiminin daha yoğun olduğu, 7 ve 8. sınıfta ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Şen tarafından 2008 yılında yapılan “Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmanın sonunda yine ders kitaplarında yer alan metinlerin belirlenen değerleri iletmekte yetersiz olduğu belirtilmiştir. Fırat ve Mocan tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen “Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler” adlı çalışmanın sonunda milli değerlerin yok denecek kadar az olduğu ifade edilmiştir. Pilav ve Demir tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen “İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Değer İletimi Açısından İncelenmesi” çalışmanın sonunda da yine MEB 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği kanaatine varılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ders kitaplarındaki metinlerde değerler iletiminin istenilen düzeyde verilemediğini göstermektedir. Bu çalışmalardan yola çıkılarak Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki değerler de göz önünde bulundurularak bir liste oluşturulmuş ve listede yer alan değerler doğrultusunda metinler teker teker taranmıştır. Metinlerde olması gereken değerler belirlenmiş ve bu doğrultuda incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin hangi ulusal ve evrensel değerleri ilettiğini tespit etmek ve iletilen değerlerin 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki dağılımını belirlemektir.

Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerde, değerlere yer verilme durumunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada kullanılacak olan model, var olan bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan tara-

ma modelidir (Doğan ve Gülüşen, 2011, 75). Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2014, 77). Ayrıca ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenirken içerik analizinden de yararlanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklem olarak random yöntemiyle 5.sınıf FCM yayıncılık, 6.sınıf Gizem Yayıncılık, 7.sınıf Cem Ofset Yayıncılık ve 8.sınıf Yıldırım Yayınları Türkçe ders kitapları seçilmiştir.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırma için öncelikle Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki değerler göz önünde bulundurularak bir liste oluşturulmuş ve listede yer alan değerler doğrultusunda metinler teker teker taranmıştır. Türkçe ders kitapları incelendikçe bu liste şekillendirilip geliştirilmiştir. Buna göre belirlenen değerler şöyledir: "Yardımlaşma, sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, merhamet, cesaret, sabırlı olmak, sorumluluk, ulusal değerler (Vatanseverlik, dil bilinci, gelenek ve görenekler, milli bayramlar vb.), arkadaşlık, başarı, ümit etme, barış, misafirperverlik, kanaatkar olma."

Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerde tespit edilen değerler ve ilgili sınıf düzeyindeki değer dağılımları şöyledir:

Tablo 1: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bilgilendirici Metinlerdeki Değerler

Metin Sıralaması	Frekans	Yardımlaşma	Sevgi	Saygı	Hoşgörü	Dürüstlük	Merhamet	Cesaret	Sabırlı Olmak	Sorumluluk	Ulusal Değerler	Arkadaşlık	Başarı	Ümit etme	Barış	Misafirperverlik	Kanaatkar Olma	
1.	F		*	*	*		*											4
2.	F		*				*											2
3.	F	*	*	*				*			*	*		*		*		8
4.	F		*					*			*			*				4
5.	F	*	*							*	*		*	*				6
6.	F	*	*				*	*		*	*	*		*				8
7.	F	*						*				*						3
8.	F	*	*				*	*		*		*		*				7
9.	F		*					*								*		3
10.	F		*								*		*			*		4
11.	F	*	*								*	*		*				5
12.	F		*								*			*				3
13.	F												*	*				2
14.	F	*	*							*	*	*						5
15.	F	*			*			*		*			*	*			*	7
16.	F	*	*					*		*	*							5
17.	F		*							*								2
18.	F										*							1
19.	F										*							1
20.	F								*		*							2
21.	F		*	*							*	*				*		5
Toplam		9	15	3		0	4	8	1	7	13	7	4	9	0	4	1	

Tablo 1 incelendiğinde, metinlerin; 15'inde *sevgi*, 13'ünde *ulusal değerlere* yer verildiği görülmektedir. *Dürüstlük* ve *barış* değerlerine ise hiç yer verilmediği dikkati çekmektedir. Bu duruma göre, 5.Sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en çok *sevgi* ve *ulusal değerlere* yer verildiği görülmektedir. *Barış* ve *dürüstlük* değerlerine hiç yer verilmemesinin, metinlerin değer çeşitliliği açısından eksiklik olduğu şeklinde yorumlanabilir. 3. sırada bulunan "Bu Milletle Neler Yapılmaz" adlı metinde, *yardımlaşma*, *sevgi*, *saygı*, *cesaret*, *ulusal değerler*, *arkadaşlık*, *ümit etme* ve *misafirperverlik* olmak üzere toplam 8 değere rastlanmıştır. Aynı şekilde 6.sırada bulunan "Kırk Asırlık Türk Yurdu" adlı metinde *yardımlaşma*, *sevgi*, *merhamet*, *cesaret*, *sorumluluk*, *ulusal değerler*, *arkadaşlık*, *ümit etme* olmak üzere toplam 8 değer tespit edilmiştir. Bu metinlerin 5.sınıf

Türkçe ders kitabında yer alan bilgilendirici metinler arasında en çok sayıda değer bulduklarını sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla bu metinler değerler eğitiminde öncelikli olarak tercih edilmelidir. 19.sırada yer alan “*El İşlemeleri*” adlı metinde ise sadece *ulusal değerler* tespit edildiği için 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinler arasında en az sayıda değer bulduğunu sonucuna ulaşmıştır. Bir metinde sadece ulusal değerlere yer verilmesi ve diğer değerlerin göz ardı edilmesi, metinlerin değer verimliliğini azaltmaktadır. Bu nedenle bu metin tekrar gözden geçirilmeli ya da değerler eğitimine yönelik farklı etkinliklerle desteklenmelidir.

Tablo 2: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bilgilendirici Metinlerdeki Değerler

Metin Sıralaması	Frekans	Yardımlaşma	Sevgi	Saygı	Hoşgörü	Dürüstlük	Merhamet	Cesaret	Sabırlı Olmak	Sorumluluk	Ulusal Değerler	Arkadaşlık	Başarı	Ümit etme	Barış	Misafirperverlik	Kanaatkar Olma	
1.	F		*		*						*					*		4
2.	F	*	*	*		*		*		*	*		*		*			9
3.	F							*		*		*						3
4.	F							*		*				*				3
5.	F					*		*		*								3
6.	F	*	*			*		*		*				*	*			7
7.	F	*	*	*	*		*				*	*						6
8.	F	*	*					*		*	*	*	*	*				7
9.	F									*						*		2
10.	F		*	*	*	*	*		*	*			*				*	9
11.	F	*	*							*	*		*	*			*	7
12.	F			*				*		*	*		*					5
13.	F		*	*														2
14.	F		*				*		*							*		4
15.	F							*					*					2
16.	F		*										*	*				3
Toplam		5	10	5	3	4	3	8	2	4	10	2	8	3	3	3	2	

Tablo 2 incelendiğinde, ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin; 10’unda *sevgi*, 10’unda ise *ulusal değerlere* yer verildiği görülmektedir. *Cesaret ve başarı* değerlerine ise 8’er metinde yer verilmiştir. Hiçbir değer olmadığı metin bulunmazken *sabırlı olmak, arkadaşlık ve kanaatkar olmak* değerlerine 2’şer metinde yer verilerek en az sayıda yer verilen değerler arasında olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu duruma göre, 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en çok sayıda *ulusal değerlere* ve *sevgi değerine*; en az sayıda ise *sabırlı olmak, arkadaşlık ve kanaatkar*

olmak değerlerine yer verildiği görülmektedir. 2.sırada yer alan “Atatürk’ün Hayatı” adlı metinde *yardımlaşma, sevgi, saygı, dürüstlük, cesaret, sorumluluk, ulusal değerler, başarı, barış* olmak üzere toplam 9 değere rastlanmıştır. 10.sırada yer alan “Pulsuz Dilekçe” adlı metinde ise *sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, merhamet, sabırlı olmak, sorumluluk, başarı, kanaatkar olmak* üzere 9 değer tespit edilmiştir. 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en çok sayıda değer bulunduran metinler “Atatürk’ün Hayatı” ve “Pulsuz Dilekçe” olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu metinler değerler eğitiminde öncelikli olarak tercih edilmelidir. 9. Sırada yer alan “Konuşa İkrâm” adlı metinde *ulusal değerler ve misafirperverlik* olmak üzere 2 değere rastlanmıştır. 15.sırada yer alan “Yer Çekimsiz Yaşam” adlı metinde *cesaret ve başarı* olmak üzere toplam 2 değer tespit edilmiştir. Bu duruma göre 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en az sayıda değer bulunduran metinler “Konuşa İkrâm” ve “Yer Çekimsiz Yaşam” olarak tespit edilmiştir. Bir metinde sadece 2 değer yer alması, değer çeşitliliğini azaltan bir durum olarak düşünülebilir. Farklı değerleri bir arada bulunduran metinler değer zenginliğini artıracığından öncelikle tercih edilmelidir.

Tablo 3: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bilgilendirici Metinlerdeki Değerler

7. SINIF (Ek 3)	Metin Sıralaması	Frekans	Yardımlaşma	Sevgi	Saygı	Hoşgörü	Dürüstlük	Merhamet	Cesaret	Sabırlı Olmak	Sorumluluk	Ulusal Değerler	Arkadaşlık	Başarı	Ümit etme	Barış	Misafirperverlik	Kanaatkar Olma	
	1.	F	*	*	*									*					
2.	F		*										*	*					3
3.	F		*	*							*	*	*						3
4.	F	*	*	*		*		*				*	*	*					6
5.	F		*	*				*			*	*	*	*	*				8
6.	F	*	*	*							*	*	*	*	*				5
7.	F		*	*		*		*	*	*	*	*	*	*	*				10
8.	F		*	*	*						*	*	*	*					4
9.	F	*	*	*	*						*	*	*	*					6
10.	F		*	*								*	*				*		5
11.	F										*		*	*					3
12.	F			*		*					*		*	*					4
13.	F		*			*	*	*		*	*	*	*					*	7
14.	F		*				*	*			*	*							3
15.	F	*	*					*						*					4
16.	F													*					1
17.	F		*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*					8
18.	F							*		*	*	*	*	*					4
19.	F		*	*						*	*	*	*	*					6
20.	F		*								*	*	*	*					3
Toplam			5	16	10	1	3	4	4	3	11	11	5	16	3	2	1	1	

Tablo 3 incelendiğinde, ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin; 16'sında *sevgi* ve yine 16'sında *başarı* değerlerine yer verildiği görülmektedir. *Hoşgörü, misafirperverlik ve kanaatkar olmak* değerlerine ise sadece 1'er metinde yer verilmiştir. Bu duruma göre ortaokul 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerde en çok sayıda *sevgi* ve *başarı*; en az sayıda ise *hoşgörü, misafirperverlik* ve *kanaatkar olmak* değerlerine yer verildiği görülmektedir. Bu durumda misafirperverlik ve kanaatkar olmak değerlerinin yer aldığı farklı metinler ve etkinlikler kullanmanın gerekli olduğu söylenebilir. 7.sırada yer alan "Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri" adlı metinde *sevgi, saygı, dürüstlük, sabırlı olmak, cesaret, sorumluluk, ulusal değerler, başarı, ümit etme, barış* olmak üzere toplam 10 değere rastlanmıştır. Buna göre ortaokul 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerde en çok sayıda değer içeren metnin "Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri" adlı metin olduğu tespit edilmiştir. En az sayıda değer içeren metin ise sadece *başarı* değerini içeren 16.sıradaki "Korku" adlı metin olarak tespit edilmiştir. Bir metinde sadece bir değere yer vermek değer çeşitliliğini azaltan bir unsur olarak yorumlanabilir.

Tablo 4: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Bilgilendirici Metinlerdeki Değerler

Metin Sıralaması	Frekans	Yardımlaşma	Sevgi	Saygı	Hoşgörü	Dürüstlük	Merhamet	Cesaret	Sabırlı Olmak	Sorumluluk	Ulusal Değerler	Arkadaşlık	Başarı	Ümit etme	Barış	Misafirperverlik	Kanaatkar Olma	
1	F		*				*				*	*			*	*		6
2	F										*							1
3	F			*							*	*						3
4	F		*	*		*		*	*	*	*		*	*	*			10
5	F		*	*	*						*	*	*					6
6	F							*		*	*	*	*					4
7	F							*		*	*	*	*	*				6
8	F									*	*	*	*	*				5
9	F		*							*	*	*	*	*		*		5
10	F	*	*				*	*	*	*		*	*	*			*	10
11	F		*		*			*				*	*	*				6
12	F										*	*						2
13	F								*	*								2
14	F		*				*	*					*	*				5
15	F		*				*							*			*	4
16	F		*	*		*												3
17	F		*								*	*						3
18	F		*	*								*		*				4
Toplam		1	11	5	2	2	4	6	3	6	11	11	8	9	2	2	2	

Tablo 4 incelendiğinde, ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin; 11’inde *sevgi*, 11’inde *ulusal değerler* ve yine 11’inde *arkadaşlık* değerlerine yer verildiği görülmektedir. *Yardımlaşma* değerine sadece 1 kez yer verilirken *hoşgörü*, *dürüstlük*, *barış*, *misafirperverlik* ve *kanaatkar olmak* değerlerine 2’şer metinde yer verilmiş olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en çok sayıda *arkadaşlık*, *sevgi* ve *ulusal değerlere*; en az sayıda ise *yardımlaşma* değerine yer verildiği görülmektedir. Yardımlaşma değerine 1 metinde yer verilmesi bu değer in aktarımında eksikliğe yol açabilir. Bu nedenle farklı metin ve etkinliklerle desteklemek bu değer in verimliliğini arttıracaktır. 4.sırada yer alan “*Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri*” adlı metinde *sevgi*, *saygı*, *dürüstlük*, *sabırlı olmak*, *cesaret*, *sorumluluk*, *ulusal değerler*, *başarı*, *ümit etme*, *barış* olmak üzere toplam 10 değere rastlanmıştır. 10.sırada yer alan “*İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Helen Keller*” adlı metinde *sevgi*, *saygı*, *merhamet*, *cesaret*, *sabırlı olmak*, *sorumluluk*, *arkadaşlık*, *başarı*, *ümit etme*, *kanaatkar olmak* üzere toplam 10 değer tespit edilmiştir. Buna göre ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en çok sayıda değere “*Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri*” ve “*İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Helen Keller*” adlı metinlerde yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 2.sırada yer alan “*Anadolu’daki Ayak İzleri*” adlı metinde ise yalnızca *ulusal değerlere* yer verildiği görülmüştür. Buna göre ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerde en az sayıda değere “*Anadolu’daki Ayak İzleri*” adlı metinde yer verildiği tespit edilmiştir. Ulusal değerlerin eğitimi son derece önemli olmakla birlikte diğer değerleri de içerisinde bulunduran metinler, değer zenginliği açısından önem arz etmektedir.

Tablo 5: 5, 6, 7, ve 8. Sınıf Düzeyinde İncelenen Yayınevlerine Ait Kitaplarda Bilgilendirici Metin Düzeyinde Toplam Yer Verilen Değer Sayısı

Sınıf Düzeyi	Bilgilendirici Metin Sayısı	Frekans	Yardımlaşma	Sevgi	Saygı	Hoşgörü	Dürüstlük	Merhamet	Cesaret	Sabırlı Olmak	Sorumluluk	Ulusal Değerler	Arkadaşlık	Başarı	Ümit etme	Barış	Misafirperverlik	Kanaatkar Olma	Toplam Değer Sayısı	Metinlere dağılımına göre Ortalama Değer Sayısı
5	21	F	9	15	3	2	0	4	8	1	7	13	7	4	9	0	4	1	85	4,047
6	16	F	5	10	5	3	4	3	8	2	4	10	2	8	3	3	3	2	75	4,687
7	20	F	5	16	10	1	3	4	4	3	11	11	5	16	3	2	1	1	96	4,800
8	18	F	1	11	5	2	2	4	6	3	6	11	11	8	9	2	2	2	85	4,722

Tablo 5’te görüldüğü üzere; 7.sınıf ders kitabında yer alan 20 bilgilendirici metinde toplam 96 değer tespit edilmiştir. Diğer sınıf düzeyleriyle karşılaştırıldığında 7.sınıf

- Eğitimde çağdaşlaşmaya paralel olarak toplum hayatında her geçen gün farklı değerler benimsenebilmektedir. Bu gelişmelerin ışığında değerler eğitimi güncellenmeli ve ders kitaplarındaki metinlere mümkün olduğunca eşit dağıtmaya çalışılmalıdır.
- Sevgi değerine ve ulusal değerlere metinlerin büyük çoğunluğunda yer verilmesi önemlidir ancak insanı insan yapan evrensel nitelikte kabul edilmiş diğer değerlere de yer verilmesi gerekmektedir.
- Değerlerin metinlere oransal dağılımının eşit gerçekleşmediği sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin bir metinde sadece ulusal değerlere yer verilirken bir başka metinde yardımlaşma, misafirperverlik, hoşgörü gibi pek çok değere yer verildiği görülmüştür. Bunu engellemek için mümkün olduğunca farklı değerleri bir arada bulunduran metinler seçilmeye çalışılmalıdır.
- Türkçe öğretmenleri değer sayısı açısından eksik gördükleri metinleri ek çalışmalar yaparak veya farklı metinlerden yararlanarak olgunlaştırmaya çalışmalıdır.
- Değerler eğitimi gerçekleştirilirken metinler sadece okunarak geçilmemeli uygulamaya yönelik çalışmalarla pekiştirilerek öğrencilerin içselleştirmeleri sağlanmalıdır.
- Öğrencilere kazandırılması istenilen değerlere yönelik çalışmalar sadece Türkçe dersleriyle sınırlı kalmamalı, diğer branş öğretmenleri ile iş birliği içinde çalışılmalıdır.
- Değer eğitiminde öğretmenlerin metinler arası bir yaklaşım sergilemesi önemlidir.

Kaynakça

- AKBAŞ, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AKYOL, Ş. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- ASLAN, M. (2011). İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ATAY, S. (2003). Türk Yönetici Adaylarının Siyasal ve Dini Tercihleri İle Yaşam Değerleri Arasındaki İlişki. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (3), 87.
- COŞKUN, E. (2007). Türkçe Öğretiminde Metin Bilgisi. İlköğretimde Türkçe Öğretimi (Editörler: Kırkkılıç, A. ve Akyol, H.). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- ÇELİKKAYA, H. (1996). Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi, Alfa Yayınları, İstanbul.

◆ Salim Pilav / Şirin Erdoğan

- ÇELİKPAZU, E. E. & AKTAŞ, E. (2011). "MEB 6. 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi", International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, Cilt 6, Sayı 2, 413-424.
- DAĞLIOĞLU ŞAHBAZ, E.(2014). İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Cem Web Ofset Yayıncılık, Ankara.
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. & TOKDEMİR, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. Değerler Eğitimi Dergisi, 6(15), 69-88.
- DOĞAN, B. & GÜLÜŞEN, A. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 75-102.
- FIRAT H. & MOCAN A.(2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 3, 25-49.
- GÜNGÖR, E. (2000). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- GÜVEN, A. Z.(2014), Türk Efsanelerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 11, Sayı 26, 225-246.
- İŞCAN, C. D. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkiliği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- KUÇURADI, İ. (2003). İnsan ve Değerleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.
- KAPLAN Ş. & ŞEN YILDIRIM G.(2014). İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Gizem Yayıncılık, Ankara.
- KAPLAN Ş. & ŞEN YILDIRIM G.(2014). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları, Ankara.
- KARASAR, N.(2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Akademik Yayıncılık, Ankara.
- KARATAY, H. (2010). Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma Düzeyi İle Tutarlı Metin Yazma Arasındaki İlişki/The correlation between application level of cohesion And writting a coherent text. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(13).
- KAZKONDU, F.(2015). Filipinler'de İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Değerler Eğitimi Dersleri, II. Ulusal Değerler Eğitimi Kongresi, Sayfa 46, Kırkkale.
- KIRAN, A.Z. (2007). Yazınsal Okuma Süreçleri (Dil Bilim, Gösterge Bilim ve Yazın Bilim Yöntemleriyle Çözümlemeler), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- KÖKNEL, Ö.(2007). Çatışan Değerlerimiz, Altın Kitaplar, İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, A. & DİLMAÇ, B. (2000). İnsani Değerler Eğitimi Programı. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı 12. Sayfa 199-208.
- KUŞDİL, M. E. & KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. Türk Psikoloji Dergisi, 15(45), 59-76.
- LEESTMA, R. & AUGUST, L. VD.(1987). Japanese Education Today. (Ed.: C.H.Dorfman).Washington: Government Printing Office.
- LİCKONA, T. (1991). Educating For Character: How Our Schools Can Teachrespect And Responsibility. Newyork: Bantam Books.

- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6-8. Sınıflar). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU A. & BEKTAŞ S.(2014). 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, FCM Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZBAY, M. & ÇEÇEN M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında(6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi, Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 67-76.
- ÖZDEMİR, E. (2005). Eleştirel Okuma, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- PARLAKYILDIZ, H. (2009). "İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış (1948-1968 Yılları Arası)", Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XXII(1), 245-262.
- PETERSON, J. A. (1970). Counseling And Values. Scranton: International Textbook Company.
- PİLAV, S. & DEMİR H. & DEMİR H.A.(2015). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Değer İletimi Açısından İncelenmesi, Milli Eğitim Dergisi, Cilt 44,Sayı 206. 16-29.
- PİLAV, S. & ÜNALAN, Ş.(2012). Eğitim Fakülteleri için Yazılı ve Sözlü Anlatım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- PRİNG, R. (2010). Introduction. T. Lovat, R. Toomey And N. Clement. International Research Handbook On Values Education And Student Wellbeing. Inside. UK: Springer
- ROKEACH, M. (1973), Nature of Human Values, The Free Press, New York.
- SCHWARTZ, S. H. (1992). Universals In The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests In 20 Countries. Advances In Experimental Social Psychology, 25, 1-65.
- ŞEN, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi, KKTC: Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu.
- TDK Türkçe Sözlük.(2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TEKİŞİK, H.H. (2006). Japonya’da Okulu Öğrenciler Temizliyor. Çağdaş Eğitim Dergisi. 31 (332). Evren Yayıncılık, Ankara.
- TURAN, R. & ULUSOY, K. (2014). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi, Pegem Akamemi Yayıncılık, Ankara.
- UYAR Ö.B.(2012), 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Öğrencilerin Söz Varlığına Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- UYGUÇ, N. (2003). Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 1. 93-103.
- YAZICI, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. Türklük Bilimi Araştırmaları, 19, 499-522.
- YILDIRIM A. & ŞİMŞEK H.(2013).Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YILMAZ, K (2008). Eğitim Yönetiminde Değerler, Pegem Akademi, Ankara.

EKLER

Ek-1: 5.Sınıf FCM Yayıncılık Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Bilgilendirici Metinler

- Kiraz Ağacındaki Çalkıuşu-Reşat Nuri Güntekin
- Tatlı Dil-Şevket Rado
- Bu Milletle Neler Yapılmaz- Muammer Yüzbaşıoğlu
- Atatürk'ün Gözyaşları-Sabiha Gökçen
- Ülkemizde Cumhuriyet-İbrahim Şimşek
- Kırk Asırlık Türk Yurdu-Zafer Yurt
- Derinliklerde Yaşam-Dilsaz Kocatürk-Dilek Molbay
- Son Martı-Ahmethan Yılmaz
- Kelođlan'ın Diliyle-Ahmet Uysal
- Nasreddin Hoca'nın Köyünde-Mehmet Önder
- Anadolu'da Kilim Demek- Mehmet Önder
- İstanbul Dünyam-Nursel Saygınar
- Telefonun Bulunuşu-Komisyon
- Ayça'nın Günlüğü-Hamdi Topçuođlu
- Adını Göklere Yazdıran Çocuk-Vehbi Belgil
- Çalışan Halkım-Talip Apaydın
- Geri Kazanım-Aşlı Zülal
- Pişirme Araçları- Komisyon
- El İşlemeleri-Tahsin Öz
- Ebru Sanatı-Ömer Faruk Dere
- Sanatkarlar El Öpmezler-Avni Altınar

Ek 2: 6.Sınıf Gizem Yayıncılık Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Bilgilendirici Metinler

- Karamelli Akide Şekeri-Mavisel Yener
- Atatürk'ün Hayatı-Komisyon
- Anadolu'nun Sesi-İsmet Kür

- Kadın Ulusun Temelidir- İsmet Kür
- Atatürk'ün Yeni Tarih Anlayışı-Osman Bircan
- Atatürk'ten Özdeyişler
- Komşuluk-Şevket Rado
- Erzurum'u Böyle Savunduk-Feridun Fazıl Tülbentçi
- Konuğa İkrâm-Mehmet Önder
- Pulsuz Dilekçe-Atalay Yörükoğlu
- Kırmızı Pabuçlar-Nehir Tunaz
- Sonuncu Koşucu-Lisa Bench
- Arjantin-Gülten Dayıoğlu
- Çocukluk-Ayhan Bozırat
- Yer Çekimsiz Yaşam-Alp Akoğlu
- Odamda Ağustos Böceği- Oktay Akbal

Ek 3: 7.Sınıf Cem Web Ofset Yayıncılık Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Bilgilendirici Metinler

- Kütüphaneler-Mehmet Kaplan
- Okumak-Hasan Ali Yücel
- Kitabın Değeri-İbrahim Ünal
- Ahmet Mithat Efendi-Saliha Şahan
- Atatürk'ün Düşünce Hayatı-Şenol Kalaycı
- Elektronik Posta-
- Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri-Yrd. Doç. Dr. Muhammed Şahin
- Atatürk'ten Anılar-Niyazi Ahmet Banoğlu-Şenol Kalaycı
- Öğretmenimiz Atatürk-Gülgün Akbaba
- Bir Fincan Kahve-Mehmet Önder
- Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek-Şevket Rado
- Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak-Selim Sırrı Tarcan
- Bebek-Adalet Ağaoğlu
- Saadet Yolu-Şevket Rado

◆ Salim Pilav / Şirin Erdoğan

- İyimser Olmalı-Andre Maurois
- Korku-İbrahim Alaettin Gövsa
- Ali Rıza Bey ve Kırkambarı-Elif Naci
- Rodin'den Aldığım Ders-Stefan Zweig
- Turan Oflazoğlu ile Sohbet-Dergah Dergisi
- Şiir Yazma Sanatı-Seyit Kemal Karaalioğlu

Ek 4: 8.Sınıf Yıldırım Yayınları Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Bilgilendirici Metinler

- Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir-Mehmet Önder
- Anadolu'daki Ayak İzleri-Bülent Gözcelioğlu
- Halkın Ağzı Torba Değil ki Büzesin-Eflatun Cem Güney
- Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri-<http://www.meb.gov.tr>
- Atatürk, Sanat ve Edebiyat-Mehmet Yaşar Bilen
- Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi-Mustafa Kemal Atatürk
- Kadere Meydan Okuyan Adam-Ruşen Eşref Ünyaydın
- Yaşadığımız Günlerin Hesabı-Şevket Rado
- Ankara-Anna Masala
- İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Helen Keller-Nuray Bortoschkek
- Güler Yüz-Şevket Rado
- Öykülerin Sıcığında Cahit Sıtkı-Esra Karaduman Okay
- Hava Yağacak Gibi Duruyor Bugün-Burhan Eren
- Bir Kitap Okudum Hayatım Değişti-Melisa Ceren-Hasmaden
- Kirazlı Şapka-Nezihe Araz
- Duygusal Dünyamız- Hamdullah Aktaş
- Soluk Resimler-Oktay Akbal
- Ayrılmanın Böylesi-Suna Tanaltay